

Zalai Közlöny 1900.03.31. 1-2. oldal, alul

Zalai Közlöny 1900.04.07. 1-2. oldal, alul

TÁRCA

Knortzer Frigyes titka.*)

Rejtelmes történet.

– Írta: Halls István. –

*) Tulajdonképpen már megjelent a „Hét” 1892. évfolyamában ez a humortól duzzadó história, azonban Knortzer Frigyesnek, – kit oly szépen jellemez a történet, – múlt héten történt elhalálózása alkalmából a szerző szívességéből újra közzétesszük. -

Szerkesztő.

Jogászkoromban részt vettem sok multságban, de mindannyi között az volt legpompásabb, mikor én karonfogtam azon éjszakán szerzett két barátomat, – kiknek mindegyikével szerencsés valék meginni a brudersaftot és akik mind a ketten fiakkerkocsisok valának, – és reggeli 5 órakor kiléptem a Makkhetesből.

Azt határoztuk ugyanis, hogy most elmegyünk a városligetbe, megvásároljuk a pereces gyerekek rudjaira fűzött pereceket és ringlispilre ülve, a publikum közé hajigáljuk darabonkint. Be fölséges multság lesz!

Egyszerre azt kiáltozzák a hátam mögött: „Pista, hova Pista!” Miután azonban isteni kedvemben nem vonatkoztattam személyemre ilyen közönséges megszólítást, ennek az lőn következménye. hogy valaki beledugta kezét a kráglimba és megakadályozott a tovább menésben.

„No ezt a valakit meg fogom gyilkolni!” gondoltam magamban és rettentő kurázsival szemközt fordultam azzal a valakivel.

Kráglimat még most is tartotta egy ember, kiben Deák Ferencet ismertem föl. (Hiszen tudják önök, hogy az öreg úr ilyen korán szeretett sétálgatni.) – „Valahára elcsíptelek, te gyerek!” – mondja az öreg úr, – „majd elmesélem édes anyádnak, hogy félesztendő óta felém sem néztél. Hová mégy ilyen jókor?”

Mínthogy zavarba jöttem s hirtelen nem voltam képes elmondani utunk célját: barátaim kisegítettek és szívesek valának részletesen elbeszélni tervünket az öregnek, kit egyúttal meginvitáltak, hogy a pompás multságban tartson velünk.

Az öreg hátrafordult, egyet intett fiakkerosának, ki őt a Kerepesi úton lassan kísérte, fölült a fiakkerre és engem is felültetett barátaim segítségével. Ezzel megköszönte az invitálást és elhajtattott, mielőtt mellém ülhetek volna barátaim, kiknek gentlemanségéről meleg szavakban emlékeztem meg az öreg előtt.

– „Sohase dicsérgesd őket öcsém, hiszen az első tekintetre fölismertem bennök a lump kocsisokat.”

Ezen állítás fölött disputálni nagy hajlandóságot éreztem magamban, de eszembe jutott édes anyám, ki odahaza szívemre kötötte, hogy ne ellenkezzem

az öreggel, tehát nem szóltam. Deák Ferenc szerencsésen megmenekült attól, hogy rábizonyítsam nagy tévedését.

Beérkeztünk a ligetbe, hol az öreg úr leült rendes helyére, rágyújtott egy kabanoszra, én pedig jónak láttam leheverni a harmatos fűbe.

– Nem kelsz föl most mindjárt, te gyerek! micsoda illetlenség a piszokban heverni.

Könyörögtem, hogy ne zavarjon kényelmemben, hisz olyan jól esik itt feküdni. Az öreg úr megcsóválta fejét.

– Ejnye fráter, mi lesz belőled, mi lesz belőled! Igazán kíváncsi vagyok, mi szeretnél lenni?

„Király”, szóltam némi gondolkozás után.

– Miért?

– Mert akkor nem kellene dolgoznom.

– Szamár vagy, hiszek a királynak legtöbbet kell dolgozni.

Ránéztem bámuló szemekkel: „Megint tréfál kedves urambátyám?”

Az öreg úr bozontos szemöldökei megmozdultak s valami dévaj mosolygás ült szigorú szemében.

– Dehogy tréfálok! Hallgass csak ide, majd bebizonyítom, hogy sok dolga van a királynak; több mint amennyit egy ember el tud végezni. Elmondok egy történetet, melyet azonban nem szabad elbeszélned senkinek, mert status-titok és nagy veszedelmet hozna ránk.

A titok szóra figyelni kezdettem és a következő históriát mondta el nekem:

A koronázás után alig két esztendővel az országot annyira felizgatták a tigrisek, (szélbaliak, kik a Tigris vendéglőben vacsoráltak), hogy nemcsak az egri kofák föllázadtak, hanem az ország széltében hosszában tele volt békételenekkel, kik a király ellen konspiráltak. Például a mi vármegyénkben, Zalában, a király elfogására egész részletesen kidolgozott kész terve volt Bátorfi Lajosnak és összeesküvő társainak.

Ezeknek az összeesküvőknek terve gyönyörű volt. T. i. készítették maguknak díszruhát, melynek színe a vármegye színeiből volt egybeállítva: hattyúprémes fehér mentét, aranyzsinóros kék dolmányt és sárga csizmát. Mikor aztán a király Zalába fog jönni, akkor felhúzzák ezt a gyönyörű öltözetet, paripára ülnek, kihúzzák a díszkardjukat: úgy elfogják a királyt, mint a pinty – és more patrio (azaz ősi szokás szerint) bekovártélyozzák Siklós várába.

Így állott országunk forrongásban, mikor fölséges királyasszonyunktól, Erzsébettől levelet kapok, hogy rögtön menjek hozzá Bécsbe, mert veszedelem fenyeget bennünket.

Felutaztam még azon napon.

– „Kedyes barátom, segítsen rajtunk, ezzel fogadott a fölséges asszony, – mert az uram le akar mondani a királyságról, pedig akkor mi leszen szeretett magyar hazánkból!”

Úgy volt valóban. Királyunknak határozott szándéka volt a trónról lemondani.

– Meguntam a sok vesződséget, mondta előttem a király. Eddig azt hittem, hogy magyar népem heves természete megcsöndesedik, ha alkotmányosan uralkodom, de már látom, mikép a folytonos elégedetlenség vérében van. Ezenkívül is számtalan sok kellemetlenségem akad. Mindig annyi a dolgom, hogy a legjobb akarat mellett alig tudom elvégezni. Már kora hajnalban felkelek s még az egész város alszik, azalatt én az ügyeket szigorúan áttanulmányozom és dolgaimat elvégezem; azután pedig elfoglalja egész napomat a sok reprezentálás, fogadás és dikciózás. Így nem mehet tovább, mert vagy nem alhatom ki magamat rendesen, vagy nem végezhetem el teendőimet.

Személyes élvezetemre épen nem jut idő. Sétálnom akkor se lehetne, ha dolgaim engednék, mert annyi ember tátja rám a száját, hogy feszesebben kellene sétálnom, mint mikor a burgbeli ceremóniákon vagyok.

Szóval nem tűrök tovább. Miért legyek én teljes életemben rabszolgája a hivatalomnak, miért ne lehetnék én is a magam ura: olyan úr, aki bátran kísétálhatja magát és akkor aluszik, ha kedve tartja? Fiunk nagykorúságáig egy kormányzó elvégezheti a királyi tennivalókat egy tanács segítségével.

Így beszélt a király. Hiába igyekeztem ő felségének e reánk nézve olyan szomorú következtetésű határozatát megingatni, pedig a felséges királyasszony velem együtt könyörgött. Csak annyit engedett, hogy félesztendőig elhalasztja lemondását, addig tegyünk valamit.

Csüggedten jöttem vissza Bécsből. Fejem majd szétszakadt az aggodalmaktól. Bizonyosan kitör a forradalom és elsöpri nehezen visszaszerzett alkotmányunkat, mihelyt kinevezik az ország kormányzóját.

Mit tegyünk? Hiába törtem a fejemet két napig; ekkor magamhoz kértem Somsich Pált. Dukál, hogy Somogyvármegye is kivegye a maga részét a hazafisa gondokból, ne csak lázongjon mindig.

Somsich előtt feltártam mindent. És ő, - ki a képviselőháznak elnöke volt és akit a helyzet gyors felismerése jellemzett, – ő sem tudott semmit tanácsolni; pedig az ő feje is megfájult az erős gondolkodás miatt. Nagy nehezen kisütött annyit, hogy jó lesz megkérdezni Királyi Pált; hátha az tud valamit.

Talán legjobb lenne rögtön kidoboltani. hogy az egész világ megtudhassa a dolgot, – feleltem keserűen. Végre azonban engedtem és a hozzám hívott Királynak szintén elbeszéltem, hogyan állunk. Annak is fájt a feje tőle.

Utoljára szétmentünk azzal a határozással, hogy azonnal ismét összejövünk, mihelyt expedienst talál valamelyikünk a kibontakozásra.

Szörnyű lassan teltek el a napok. Körülbelül egy hét múlva éjjél tájban éktelelenül csöngetnek, dörömbölnek az Angol királynő kapuján, és szobámba berohan Királyi Pál. Kezében magasra tartott egy fotográfiát és üdvözlés helyett azt kiáltotta: „Nézd csak, ki ez az ember?”

– Almásy Miska, a konspirátor, feleltem csöndesen. (Különben a jelző, szó fölösleges volt, mert minden Almásy konspirált.)

– Brávó, brávó! Most azt találd ki, hogy kihez hasonlít ismerőseink közül?

Szegény Pali, te rébuszfejtési mániában szenvedsz, mondtam magamban. – „Várj csak, nem jut eszembe hirtelen, hogy kihez hasonlít,” feleltem kevés gondolkodás után.

– Majd megkönnyítem a gondolkodást, mondja Pali és átmegy a másik szobába, íróasztalomról leveszi királyunk fotográfiáját, melyet nekem adott emlékebe ő felsége, és Miska arcképével együtt szemeim elé tartja. „Most csak eltalálod, kihez hasonlít?”

Meglepetve néztem Palira és a képekre. Csakugyan feltűnő hasonlóság volt a két arckép között. A különbség csak annyi volt, hogy Miska szakálla nem volt az ajkon kiborotválva, mint ahogyan királyunk viseli.

– Igazad van, szakasztott egyformák.

– Hát most találd ki, hogy mi következik ebből a hasonlóságból?

– Hogyan találjam ki a te gondolataidat, Pál?

– Pedig igen egyszerű az egész. Almásy pompásan beszél német és francia nyelven; már most nem kell egyéb, mint hogy olyan szakállt viseljen, minő a királyé, tanulja el a király akcentusát és mozdulatait, öltse fel a huszártábornoki uniformist – és király gyanánt fungáljon mindenütt, ahol az igazi király nem akar ott lenni személyesen.

Olyan mély bölcsesség volt ebben a bolond gondolatban, hogy elkábultam bele. Hátha!

Királyi elment tőlem, de reggel visszajött Somsichsal. Tanácskozásunk eredménye az volt, hogy: mernünk kell mindent!

Megállapítottuk a főbb részleteket. Legelőször megvizsgáljuk Almásyt mindnyájan és beszélünk vele. A múlt hetekben éppen hazajött külföldről.

Föltűnés elkerülése végett egyenkint utazunk. Somsich elment Sárdra, én elutaztam Pusztá-Szent-Lászlóra, Királyi pedig Szepetnekre, de onnan kirándul Ebergénybe, és magával fogja hozni Almásyt Kanizsára, hová találkatadtunk egymásnak.

Somsichnek csupán az a kifogása volt, hogy miért megyünk éppen Kanizsára?

– „Mert mindnégyünk lakóhelyének Kanizsa a középpontja, s mert ott Knortzer a vendéglős, kinél titoktartóbb embert nem ismerek,” válaszoltam.

A terv szerint kitűzött napon csakugyan találkoztunk Kanizsán a Szarvas vendéglőben.

Almásynak minden mozdulatán meglátszott az úri nevelés és elegancia, ezenkívül kora is megegyezett királyunkéval. Szóval bevállott.

Én tehát rátértem hamarosan a dologra. Lestük szavaim hatását mindnyájan.

Almásy nem akart a „német szolgája” lenni, kinek rabigája ellen konspirált teljes életében, de lassankint megértette, hogy éppen hazaszereteténel fogva kell engednie. Igaz, hogy nehéz jövőnek néz elébe, mert egész életét rá kell szentelni, családalapításról lemondani és minden ismerős részére meghalni.

Mégis beleegyezett. Eddig is kockáztatta nyakát a haza jövőjéért, tehát miért ne lehetne rabszolga a szent célért.

Mikor idáig jutottunk, akkor hozattunk egy borbély-művészt, ki Almásy külső formáját a királyéhoz igazította és Királyi Pál ünnepélyesen kikiáltotta Miskát királynak.

De itt még nem állapotodott meg Királyi; nem tudta megállani, hogy valami tréfát ne csináljon. A vendéglősnek titokban megsúgta, hogy felséges királyunk szerencséteti vendéglőjét és egy „királyi” vacsorát rendelt.

A vendéglős annál inkább elhitte a hallottak igazságát, mert a „Herr von Deákot” úgyis már ismerte. Királyi megesküdtette, hogy a titkot el nem árulja soha, mert a titoktartást fontos politikai okok követelik.

A kiszolgálás mintaszerű volt. Knortzer pincérei zajtalanul dolgoztak s nem kellett pofonokkal móresre tanítani.

Mikor leültünk a vacsorához: elbámultunk. A vendéglős ugyancsak kitett magáért. Az ebédlő-szobánk tele volt rakva gyönyörű virágokkal és minden kigondolható dísszel. De legpompásabb volt benne az a tizenkét elegáns fiatal leány, kik felszolgáltak az asztalnál. Máig is talány előttem, hogy a vendéglős honnan vette hirtelenében ezt a tizenkét szüzet.

Nem csoda, ha jó kedvünk kerekedett. Miskát alig tudtuk kordában tartani, mert nagy hajlandóságai valának a leányzókkal tönkretenni királyi méltóságát.

De azért még sem történt semmi különös feltűnő dolog azonkívül, hogy a vendéglős egy új krajcárt sem fogadott el tőlem, mikor a vacsorát ki akartam fizetni. Úgy óvott meg bennünket Királyi Pál „a csalárd útoni potyázás” gyanúja alól, miképp tizenkét aranyat adott a vendéglősnek, hogy ezzel jutalmazza meg a felszolgáló leányokat. Aranyakat mindig tartogatott magánál Királyi, hogy számtalan sokaságú keresztgyermekének ajándéku adhasson.

Mikor elindultunk: lábaink virágokon és szőnyegeken jártak egészen a kocsiba lépésig. A gyönyörű leánysereg kettős sorfalat képezett. A vendéglős ott állott a kocsi előtt födetlen fejjel és mély meghajlással bókolt olyan lábvakarintás mellett, hogy egy táncmester is megirigyelhette volna tőle.

E pillanatban Királyi Pált úgy elérte a nevetés, hogy fejét belenyomta a kocsi párnáiba, csakhogy ne vegyék észre. Megbizonyosodtam ebből, hogy Királyi valami dévajtságot csinált velünk, de talán a vendéglői személyzetben is gyanút ébresztett volna a nevetés, ha Somsich, „kit a helyzet gyors felismerése jellemezte,” el nem kiáltja: hajts kocsis! — és el nem vágatunk" a vasúthoz.

Ott az indóháznál mondta meg Királyi, hogy tréfából a vendéglősnek elárulta az inkognitót. Somsich komolyan apprehendált érte.

Én fölmentem Almásyval Bécsbe, és a feltűnés elkerülése végett Somsich hazament; Királyi pedig még egy napot Kanizsán töltött, hol dolga volt a kuruc Bátorfi Lajossal, kit sikerült egy áldomás ígérete árán megkérlelnie, hogy most az egyszer adjon pardont a királynak.

Almásyt többé nem látta senki, miután nagy nehezen képes voltam Ő felsége aggodalmait eloszlatni és vele elfogadtatni tervünket. Így halt meg mindenki részére Almásy, jobban mondva elhíreszteltük, hogy meghalt a külföldön, de a nép azt meséli, hogy a német eltette láb alól.

Azóta óriási mennyiségben szállítják ő felsége számára a virszinia szivarokat. Almásy t. i. véghetetlenül szeret virzsiniázni. Az alkotmányos uralkodás, hála Istennek, minden baj nélkül megy.

Eddig tartott Deák Ferenc elbeszélése.

Különben ezt a hitetlen történetet följegyezte Királyi Pál is, és bizonyosan megtalálnók leírását hátrahagyott irataiban. Testamentumában (melyben Bátorfinak is hagyott 200 forintot a megígért áldomás fejében) elrendelte irományainak megsemmisítését, „mert nem sajtakarónak valók.” (A sajtakarónak való iratokat is elolvassák néha!)

Mikor ő felségének Tisza Kálmán kívánságára Belovárra „kellett” utaznia, hogy Strossmayer püspököt nyilvánosan megdorgálja magyarellenes magaviseletéért, egy percre a király kiszállott Kanizsán is. Nekem jutott a szerencse, hogy őt a polgártársak nevében üdvözöljem, de annyira elfoglalta gondolataimat az előttem ismeretes titok, miképp folyton azon töprenkedtem, vajjon nem jobb lesz-e üdvözlés előtt rákiáltani: „Alázszolgája Miska bácsi!” Szerettem volna, ha elárulja magát.

Csak hogy oly fenséges volt minden mozdulata, hogy nem mertem szólani. Az alatt elrobogott az udvari vonat, és a szépen betanult oráció is bennem rekedett. Máig sem tudom, hogy a rabszolga királyt láttam-e magam előtt, vagy a királyi rabszolgát.

Hogy a titkot mégis kiderítsem, nem maradt más hátra, mint magához, Knortzerhez fordulni felvilágosításért. De minden faggatásom hiába volt. Knortzer diplomaták módjára begombolkozott és azt mondta: „Semmitsem tudok!”

Azaz egyszer mégis majdnem elárulta magát.

Akkor történt, mikor Bánrévi Feri és Szervei Béla pesti pajtásaim meglátogattak és Knortzer szíves invitálására lementünk pincéjébe, hol ötezer akó régi bor állott 50 és 100 akós hordó-óriásokban. Kedvünkért borkóstoló-ünnepet rendezett Frici bátyánk.

Ez az ünnepély olyan misztikus, mint a szabadkőművesek titka. Négy s-sel kell táplálkozniok elsőben is a résztvevőknek mindaddig, míg a részökre kiosztott kenyéradagot el nem fogyasztották. (Ez a négy a: sonka, szalámi, sajt és só.) Azután pedig mindenkinek egyik kezébe égő gyertyát, másikba üres klázlit kell fogni, („klázlából iszik a magyar Dunántúl, megöleli a menyecske magátull”) s előbb csendes beszélgetés, majd halk dudolgotás, később pedig Csetevájó riadó-jának és egyéb harcias indulóknak harsogtatása mellett minden hordó-kolosszusnál stációt kell tartani.

Közben a kádár lajtorját támaszt minden hordóhoz, aztán egy istentelen nagy hébért teleszív borral és megtölti az üres poharakat.

A többi gyerekjáték. Most már csupán az a tennivaló, hogy a bort egy cugra kihúzzuk a klázlából.

De még van hátra némi formalitás az ünnep befejezésekor. Tudnillik ekkor úgy kell tenni, mintha megbotlanék az ember, esésközben a gyertyát földhöz kell

csapni, hogy kialudjék, s aztán négykézláb egyszerűen fel kell menni a garádcson.

Ennyiből áll az egész. Akárki megcsinálhatja, ha pár ezer hektoliter óbora van.

Mikor a vendégszeretetet megköszönvén, búcsúztunk, világosan láttam, hogy Knortzer Frigyes nyilatkozni akar. Ujjongtam örömben: „A titok fátyola le fog hullni.”

Azonban korán örültem. Másik pillanatban Knortzer ismét megkomolyodott és a régi titoktartó ember volt, ki nem szól semmit.

Két év óta királyunk abban hagyta a virzsiniázást és (amint önök olvashatták az újságokban), elajándékozta nagymennyiségű szivarkészletét.

Ez a körülmény az én eszem szerint azt jelenti, hogy meghalt Almásy. Nem virzsiniáz már többé.

Napról-napra várom a virzsiniázás elmaradásának következményét: hogy a király lemond trónjáról. Látom azonban, hogy most is olyan szigorúan teljesíti kötelességét és pontosan elvégezi dolgait, mint a szivarzás korszakában. Éppen ezért vannak pillanatok, mikor magam is kételkedem a dolog valódisága fölött, és igazán nem tudom, hogy a történettel nem tréfált-e meg az öreg úr.